

Ortaokullarda Görev Yapan Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi

Aylin SÖZER ÇAPAN¹
İbrahim ÇOLAKOĞLU²

Özet

Bu çalışmada. ortaokullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda. İstanbul Avrupa Yakasının çeşitli semtlerinde görev yapan 294 müzik öğretmene Maslach Tükenmişlik Envanteri uygulanarak. öğretmenlerin duygusal tükenme. duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık puanlarının demografik özelliklerle ilişkisi incelenmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları. medeni durumlarına göre duygusal tükenme puanları. çalışma süresine göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları ve görev yapılan okul sayısına göre duygusal tükenme boyutu puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Korelasyon analizi sonuçlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutları hem yaş hem de sınıftaki öğrenci sayılarına göre pozitif ve anlamlı ilişki göstermiştir.

***Anahtar Kelimeler:** Duygusal Tükenme; Duyarsızlaşma; Kişisel başarısızlık; Müzik öğretmeni.*

Abstract

In this study. the middle school music teacher in serving aimed to investigate the burnout level. In this context. working in various districts of the European side of Istanbul applied the Maslach Burnout Inventory 294 music teachers. teachers' emotional exhaustion. depersonalization and personal relationship with demographic characteristics of failure scores were examined.

¹ (Yrd. Doç. Dr.) İstanbul Aydın Üniversitesi, aylinsozer@aydin.edu.tr

² (Uzman) Mareşal Fevzi Çakmak Ortaokulu, piyano.pol@gmail.com

Emotional exhaustion and depersonalization scores according to the age of the teachers according to the study. marital emotional exhaustion scores according to the case. by the time work by the number of schools with emotional exhaustion and depersonalization scores and duties significant difference between emotional exhaustion dimension scores were found. Emotional exhaustion and depersonalization dimensions according to the results of correlation analysis showed positive and significant correlation in both the number of students according to their age class.

Keyword: *Emotional Exhaustion ; Depersonalization ; Personal failure ; Music teacher.*

Giriş

Eğitim bireyin doğumundan ölümüne kadar devam eden bireylere bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandıran bireyin kendisine, çevresine, ülkesine, doğaya ve tüm insanlığa yararlı olmasını sağlayan en önemli süreçtir. Ertürk (2008) eğitimi, “bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” olarak tanımlamaktadır.

Çağımızda eğitime; bilim, teknik ve sanat eğitimi olmak üzere üç boyutta bir bütün olarak yaklaşılmaktadır. Sanat eğitimi kendi içinde farklı dallara ayrılır. Sanat eğitiminin başlıca dallarından biri de müzik eğitimidir.

Müzik eğitimi, temel olarak müzik etkileşimi aracılığıyla bireyin ve toplumun estetik gereksinimlerini karşılamayı, yaratıcı güdüsünü doyurmayı, beğenme yetisini geliştirmeyi, sosyal ve kültürel gerçekliğe (çevreye) daha duyarlı ve uyarlı olmasını sağlamaya yönelik davranış değişiklikleri oluşturmayı amaçlar (Uçan, 2005, s.176). Müzik eğitiminin bu amaçlara ulaşabilmesinde en temel ve en etkin öge müzik öğretmenidir. Müzik öğretmeni şöyle tanımlanır: “ Yalın ve özlü anlatımıyla müzik öğretmeni, müzik dalında öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği öğrenimi bitirerek ya da yeterlilikleri kazanarak öğretmenlik yapma yetkisini elde etmiş kimse demektir .” (Uçan, 1997, s. 221).

Türkiye’de müzik öğretmenleri güç koşullarda çalışmaktadır. Müzik öğretmenlerinin karşılaştığı problemler öğretmenlerin öğretim motivasyonunu düşürürken yeterliliklerini kullanmalarına da engel

olmaktadır. Bazı araştırmalar okullarda çok az müzik dersliğinin bulunduğunu, ortalama bir sınıfa düşen öğrenci sayısının çok fazla olduğunu, müzik dersinde norm kadro fazlası sorunu yüzünden öğretmenlerin birden çok okulda görevlendirildiğini, öğretmenlere ödenen ücretin günün koşullarına göre yetersiz olması nedeniyle öğretmenlerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için ek gelir bulma çabası içinde olduklarını, her şeyin hızla değiştiği günümüzde müzik eğitimi alanında yaşanan değişiklikleri öğretmenlere aktaracak hizmet içi eğitiminin eksik, araç-gereç konusunda okulların yetersiz olduğunu, müzik öğretmenlerinin örgütlenme hakkının olmadığını, okul yönetiminin müzik derslerini ciddiye almadığını ve böylece müzik öğretmenlerinin olumsuz yönde etkilendiğini belirtmektedir. Müzik öğretmenlerinin iş ortamında karşılaştığı bu sorunlar çağımızın önemli bir sorunu olarak nitelendirilen stresi de beraberinde getirmektedir (Günay, 2006).

Tükenmişlik; büyük heveslerle işe başlayan, istediği başarıyı sağlayamayan, fiziksel, duygusal ve ruhsal çöküntü yaşayan bireylerde görülür (Pines, 2003). Tükenme nedenleri arasında iki farklı beklentinin bireyin üstünde çok etkili olduğu saptanmıştır: Başarılı olma ve çalışma koşulları. Başarılı olma beklentisi başarılı olmayı vurgularken çalışma koşulları ile ilgili beklentiler kişinin yaptığı işi ve görev taptığı ortamla ilgili beklentilerini ifade etmektedir (Serinken, Çımrın & Ergör, 2002).

Tükenmişliğin belirtileri ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında bu belirtilerin fiziksel, davranışsal ve psikolojik belirtiler olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. Tükenmişliğin fiziksel belirtileri: Hastalık, mide bulantısı, bel ağrısı, kaza eğilimi, nezle, gribal rahatsızlıklar, yorgunluk, uyku sıkıntılarına karşı artan hassasiyet, hızlı kalp atması, uykusuzluk, yorgunluk, enfeksiyona karşı direncin azalması, zayıflık, sersemlik, hafıza problemleri, kilo değişimleri, mide şikâyetleri, mutsuzluk, kronik hale gelmiş iyileşmeyen hastalıklar, hiper tansiyon, baş ve kas ağrıları şeklinde sıralanabilir. Tükenmişliğin davranışsal belirtilerine, tükenmişliğin duygusal tükenmişlik öğeleri ile ortaya çıkan semptomlar eşlik eder. İnsanlarla daha az zaman geçirme, yavaş hareket etme ve görev yerinde olmama, kırıncı konuşma, insanlara şüpheyle bakma, evde ve işte konuşmaktan kaçınma, sık sık gözyaşı dökme ve duygusal patlama yaşama gibi davranışsal belirtiler görülmektedir. Bunların ileri

aşaması ise ruh hastalıklarına ve intihar eğilimlerine yol açan depresyon duygularını ön plana çıkarmaktadır. Ruhsal tükenme belirtileri: Kişinin değer yargıları ve inançlarındaki şüpheler. büyük bir değişimin olması gerektiğine inanma. baş edilemeyen stres. alkol ve ilaç bağımlılığı. acıma duygusunun kaybı. depresyon. intihar. iş veriminde düşme. kişinin kendisi. mesleği ve bütün olarak hayatı ile ilgili negatif düşünceler geliştirmesi olarak ifade edilir. Ruhsal tükenme; azalan öz benliği. aşağılık. yetersizlik ve yeteneksizlik hislerini de içine alır (Hock. 1988). Mesleki tükenmişlik belirtileri incelendiğinde öğretmenlerin bazı değişkenler açısından yüksek düzeyde tükenmişlik göstermeleri beklenebilir. Dolayısıyla öğretmenlerin yüksek düzeyde tükenmişlik yaşamaları sadece onları değil. ülkenin eğitim sisteminde de ciddi sorunlara yol açacaktır (Kırılmaz. Çelen & Sarp. 2000).

Bir ülkede eğitim sisteminin işlevini tam olarak yerine getirebilmesi için eğitim sisteminin bütün öğeleriyle verimli olarak çalışması gerekmektedir. Bir okulun verimliliğinde öğretmenin etkisi tartışılmazdır. Bir öğretmenin sağlıklı olabilmesi için fiziksel. ruhsal ve davranışsal olarak kendini iyi hissetmesi gerekmektedir (Tufan & Güdek. 2008).

Türkiye’de diğer branş öğretmenleri gibi müzik öğretmenleri de güç koşullarda çalışmaktadır. Çoğu okulda sınıf mevcudunun fazla olması. öğretmenlerin verimli ders işlemelerini engellemektedir. Öğretmen her öğrenciye gereken zamanı ayıramamakta. bu durum verilen eğitimin kalitesini düşürmektedir. Ünal ve Ada (1999) sınıftaki öğrenci sayısının artmasına bağlı olarak istenmeyen davranışların ortaya çıkacağını. disiplin problemlerinin yaşanacağını ve sınıfın kontrolünün zorlaşacağını belirtmektedir. Müzik öğretmenlerinin araç gereçlerinin az olması. müzik dersinin haftada bir saat olması. müzik dersi kılavuz kitabının bu alanda duyulan gereksinimi tümüyle karşılayacak nitelikte olmaması. okul yöneticilerinin müzik dersini önemsememesi. okullarda müzik dersliğinin az olması. norm kadro fazlası sorunu yaşanması. müzik öğretmenlerinin örgütsel bağlılıklarını. iş doyumlarını ve moral düzeylerini düşürmektedir. Müzik öğretmenlerinin bilim. sanat. edebiyat. tiyatro. sinema. konser ve spor gibi sosyal ve kültürel etkinliklere katılmaları yetiştirdikleri bireylere daha yararlı olmalarını sağlayacaktır. Ancak ülkemizde müzik öğretmenleri aldıkları düşük ücret ve olumsuz şartlar yüzünden kendilerini geliştirecek faaliyetlere katılamamakta. branşlarıyla ilgili yayınları ve aktiviteleri takip edememektedirler (Toprakseven. 1995).

Müzik öğretmenlerinin eğitim örgütlerinde maruz kaldıkları olumsuz koşullar. müzik eğitiminde ciddi problemlere yol açmaktadır. Müzik öğretmenlerinin fiziksel sağlıklarının yanında psikolojik ve sosyal yönden de sağlıklı olmaları çok önemlidir. Müzik öğretmenin yaşadığı olumsuzluklar iş verimini. buna paralel olarak da öğrencinin eğitimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu etkenler müzik öğretmenin performans düşüklüğüne. örgütsel bağlılığının. iş doyumunun azalmasına ve devamında da tükenmişliğine yol açabilmektedir.

Problem Cümlesi

Bütün bu süreçler göz önüne alındığında Türkiye’de bu konuda yapılan bir çalışmaya rastlanmaması nedeniyle bu araştırmanın problem cümlesi; ortaokullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi olarak tanımlanabilir.

Yöntem

Yapılan çalışmada ortaokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri cinsiyet. yaş. medeni durum. eğitim durumu. çalışma süresi. haftada girilen ders saati. sınıftaki öğrenci sayısı. görev yapılan okul sayısı ve mesleği severek seçme durumuna göre farklılık gösterip göstermediği Maslach Tükenmişlik ölçeği kullanılarak ölçülmeye çalışılmıştır. Bu araştırma. ortaokullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini saptamaya yönelik bir çalışma olduğundan tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu Araştırmanın evrenini. İstanbul Büyük Şehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan 13 merkez ilçede.2014-2015 öğretim yılında eğitim ve öğretim yapan toplam 310 ortaokulunda görevli 294 müzik öğretmeni oluşturmaktadır.

Bulgular

Çalışmaya katılan öğretmenlerindemografik özellikleri değerlendirildiğinde. erkek ve kadın dağılımının birbirine yakın olduğu. genelinin lisans mezunu olduğu. deneyimlerinin ortalama 10 yıl civarında ve haftada ortalama 21 ile 29 saat arası derse girdikleri görülmektedir. Çoğunluğu mesleğini seven öğretmenler olup. ortalama dört ve altında okulda derse girmektedir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde araştırma örneklemini. bölgedeki ortaöğretim öğretmenlerinin genel profiline uymaktadır.

Tablo 1. Duygusal Tükenme Ölçeği Toplam Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Duygusal Tükenme	N	\bar{X}	ss	t Testi		
				t	sd	p
30 Yaş Altı	110	24.66	5.17	5.142	290	0.000
30 Yaş Üstü	184	28.07	5.62			

Tablo 1. 'de görüldüğü gibi. yapılan bağımsız grup t testi sonucunda. 30 yaş altı ve 30 yaş üstü öğretmenlerin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=-.5.142$; $p<.05$).

Bu bulgu 30 yaş üstü öğretmenlerin 30 yaş altı öğretmenlere göre daha fazla Duygusal tükenme yaşadıklarını göstermektedir.

Tablo 2. Duyarsızlaşma Ölçeği Toplam Puanlarının 30 Yaş Altı ve 30 Yaş Üstü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Duyarsızlaşma	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplam	U	Z	P
30 Yaş Altı	110	130.4	14083.00	8197.000	-2.508	.012
30 Yaş Üstü	184	155.9	28695.00			

Tablo 2'de görüldüğü üzere. yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda. 30 yaş altı ve 30 yaş üstü öğretmenlerinin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Bu bulgu Duyarsızlaşmanın 30 yaş altı ve 30 yaş üstü değişkenine göre farklılaştığını göstermektedir.

Tablo 3. Duygusal Tükenme Toplam Puanlarının Medeni Durum Değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> . \bar{X} ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	\bar{X}	ss	Var. K	KT	Sd	KO	F	P
	Evli	171	26.83	5.753	G. Arası	323.82	2	161.91	5.119	.007
Duygusal	Bekar	94	25.93	5.405	G. İçi	9205.00	291	31.612		
Tükenme	Boşanmış	29	29.75	5.539	Toplam	9528.83	293			
	Toplam	294	26.83	5.570						

Tablo 3’de görüldüğü gibi. yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda medeni durum değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmüştür (F=5.119. p<.05).

Tablo 4. Duygusal Tükenme Toplam Puanlarının Meslekte Çalışma Süresi Durumu Değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> . \bar{X} ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	\bar{X}	ss	Var. K	KT	Sd	KO	F	P
	10 yıl altı	150	24.97	5.157	G. Arası	1061.45	2	530.72	18.240	.000
D.T	11-15 yıl	77	28.66	5.174	G. İçi	8467.38	291	29.098		
	16 yıl üstü	67	28.89	6.115	Toplam	9528.83	293			
	Toplam	294	26.83	5.702						

Tablo 4’de görüldüğü gibi. yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda meslekte çalışma süresi durum değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmüştür (F=18.240. p<.05).

Tablo 5. Duygusal Tükenme Ölçeği Puanlarının Meslekte Çalışma Süresi Durum Değişkenine göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Meslekte çalışma süresi		Meslekte çalışma süresi		
10 yıl altı	11-15 yıl arası	-3.68900	.75622	.000
	16 yıl üstü	-3.92219	.79264	.000
11-15 yıl arası	10 yıl ve altı	3.68900	.75622	.000
	16 yıl üstü	-.23318	.90121	.967
16 yıl üstü	10 yıl ve altı	3.92219	.79264	.000
	11-15 yıl arası	23318	.90121	.967

Tablo 5’de görüldüğü üzere. öğretmenlerin duygusal tükenmişlik alt boyutu toplam puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre. hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın 10 yıl altı ile 11-15 yıl arasında 11-15 yıl lehine $p<.01$ düzeyinde; 10 yıl altı ile 16 yıl üstü arasında 16 yıl üstü lehine $p<.01$ düzeyinde; gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu bulgu 10 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenlerin önemli ölçüde duygusal tükenmişlik düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

Tablo 6. Duyarsızlaşma Ölçeği Puanlarının Mesleki kıdem Değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar Ortalaması	χ^2	sd	p
Duyarsızlaşma	10 yıl ve altı	150	131.67	10.739	2	.005
	11-15 yıl	77	165.11			
	16 yıl üstü	67	162.69			
	Total	294				

Tablo 6’da görüldüğü gibi. duyarsızlaşma alt boyutu puanlarının mesleki kıdem durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen non-parametrik

Kruskal Wallis-H testi sonucunda. grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=10.739$; $p<.05$). Tablo.26'daki sonuçlara göre en fazla Duyarsızlaşma düzeyi 11-15 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerde. en düşük duyarsızlaşma düzeyi ise 10 yıl ve altı mesleki kıdeme sahip öğretmenlerde görülmüştür.

Tablo 7. Duygusal Tükenme Ölçeği Puanlarının Toplam Görev Yapılan Okul Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Duygusal Tükenme	N	\bar{X}	ss	t Testi		
				t	sd	p
4 ve Altı	219	26.3516	5.22	-2.497	292	0.013
5 ve Üstü	75	28.2400	6.75			

Tablo 7 'de yapılan bağımsız grup t testi sonuçlarına göre 4 yıl ve altı görev yapılan okul sayısı ortalamaları ile 4 yıl ve üstü ortalamaları arasında.01 düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bu farklılık 5 yıl ve üstü lehinde bir sonuç göstermektedir ($t=-2.497$; $p<.05$).

Çalışmada ayrıca. öğretmenlerin yaşları ve sınıfta bulunan ortalama öğrenci sayılarının tükenmişlik üzerinde etkili olup olmadığının incelenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.22'de verilmiştir.

Tablo 8. Ortalama öğrenci sayıları ve öğretmenlerin yaşları ile tükenmişlik arasındaki ilişki

		Yaş	Ortalama Sayısı	öğr. Duygusal Tükenme	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarısızlık
Yaş	r	1	.065	.281**	.188**	-.011
	p		.269	.000	.001	.857
	N	294	294	294	294	294
Ortalama öğrenci sayısı	r	.065	1	.162**	.122*	.007
	p	.269		.005	.036	.903
	N	294	294	294	294	294
Duygusal Tükenme	r	.281**	.162**	1	.646**	.094
	p	.000	.005		.000	.107
	N	294	294	294	294	294
Duyarsızlaşma	r	.188**	.122*	.646**	1	.266**
	p	.001	.036	.000		.000
	N	294	294	294	294	294
Kişisel Başarısızlık	r	-.011	.007	.094	.266**	1
	p	.857	.903	.107	.000	
	N	294	294	294	294	294

Tablodan da görüleceği gibi. yaş ile duygusal tükenme ($r=0.281$; $p<.01$) ve duyarsızlaşma ($r=0.188$; $p<.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde. sınıftaki ortalama öğrenci sayısı ile duygusal tükenme ($r=0.162$; $p<.01$) ve duyarsızlaşma ($r=0.122$; $p<.05$) arasında da istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla bu durum. öğretmenlerin yaşlarının ya da sınıftaki öğrenci sayılarının artmasıyla birlikte duygusal anlamda tükenme ve duyarsızlaşmanın arttığını göstermektedir. Öte yandan kişisel başarı puanı ise hem yaş. hem de sınıftaki ortalama öğrenci sayılarından etkilenmemektedir ($p>.05$).

Tartışma ve Sonuç

Öğretmenlerin yaşlarına göre ölçek puanları incelendiğinde ise 30 yaş ve üzerine sahip öğretmenlerde duygusal tükenmişlik düzeyinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanında duygusal tükenmişliğin yaş gruplarına göre farkı istatistiksel olarak anlamlıdır. Özben ve Argun (2003) çalışmalarında. 33-41 yaş aralığında duygusal tükenmenin en fazla olduğunu rapor etmiştir. Bu yaş sınırının altında ya da üzerinde ise duygusal tükenme daha düşüktür.

Öğretmenlerin çalışma sürelerine göre tükenmişlik düzeyleri incelendiğinde. 16 yıl ve üzeri çalışma süresine sahip olan öğretmenlerin duygusal tükenme düzeyleri. çalışma süresi 11-15 yıl olan öğretmenlerin ise duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık düzeyleri daha yüksektir. Öte yandan duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutları arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı olup. kişisel başarısızlık puanları arasındaki farklar ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Öte yandan Cemaloğlu ve Şahin (2007). mesleki kıdem artmasıyla. duygusal tükenme düzeyinin de arttığını rapor etmiştir. Girgin (1995) ise mesleki kıdem arttıkça kişisel başarı puanının da arttığını bildirmiştir.

Öğretmenlerin medeni durumlarına göre tükenmişlik düzeyleri incelendiğinde. boşanmış öğretmenlerin daha fazla duygusal anlamda tükendikleri görülmektedir. Yine bu öğretmenlerin diğer tükenmişlik düzeyleri de daha yüksektir. Bu çalışmaya paralel olarak. Cemaloğlu ve Şahin (2007) çalışmasında. dul öğretmenlerin duygusal tükenme düzeylerinin daha yüksek olduğunu rapor etmiştir.

Öğretmenlerin görev yaptıkları okul sayılarına göre tükenmişlik dereceleri incelendiğinde. duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarının 5 yıl ve üzeri okulda görev yapan öğretmenlerde daha yüksek olduğu. kişisel başarısızlık hissinin ise 4 ve altında okulda görev yapan öğretmenlerde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin mesleklerini sevmeye durumlarına göre fark analizi sonuçlarına göre. üç tükenmişlik boyutunun da mesleğini sevmeyen öğretmenlerde daha yüksektir. Bu farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Girgin (1995). mesleğini severek seçen öğretmenlerin duygusal tükenme düzeylerinin daha düşük olduğunu rapor etmiştir.

Çalışmada. müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin demografik verilerle nasıl etkilendiği incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- i. Öğretmenlerin duygusal tükenme düzeyleri en fazla olup. bunu duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık puanları izlemektedir.
- ii. Kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma açısından tükenmişlik düzeylerinin çok ciddi seviyelerde olmadığı görülmektedir.

- iii. Öğretmenlerin cinsiyetleri. mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerinde etkili değildir. Ancak duygusal tükenmenin kadın öğretmenlerde daha fazla olduğu görülmektedir.
- iv. Öğretmenler. yaşları ilerledikçe daha fazla duygusal tükenmeye maruz kalmakta ve duyarsızlaşmaları da artmaktadır. Ancak kişisel başarısızlık hissi ilk başlarda yüksek olsa da. yaşla beraber düşmektedir.
- v. Öğretmenlerin medeni durumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında da bir etkileşim vardır. Boşanmış öğretmenlerde tükenme daha fazladır.
- vi. Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre mesleki tükenmeleri farklılık göstermemiştir. Bunun yanında. yüksek lisans yapan öğretmenlerin daha fazla özeleştirici yaptıkları görülmektedir.
- vii. Çalışma süreleri arttıkça. duygusal tükenme ve duyarsızlaşma artmaktadır. Bu durum. öğretmenlerin yaşları ile tükenmişlik düzeyleri ilişkisi ile paralellik göstermektedir.
- viii. Haftalık girilen ders saatinin tükenmişlik üzerinde ciddi bir etkisi yoktur. Öte yandan haftada girilen ders saatlerinin birbirine yakın olmasının sonuç üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir.
- ix. Sınıflardaki ortalama öğrenci sayılarının artması. öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini arttırmaktadır. Öte yandan fark analizlerinde. bu farkın tam olarak görülmediği de ifade edilebilir.
- x. Toplam görev yapılan okul sayısının artması. duygusal tükenmeyi arttırmaktadır. Ancak diğer tükenmişlik boyutlarını etkilememektedir.
- xi. Öğretmenlerin mesleklerini sevmeleri. tükenmişlik düzeylerinin daha düşük olmasına yardım etmektedir.
- xii. Korelasyon analizine göre öğretmenlerin yaşlarının ve sınıftaki öğrenci sayılarının artması. duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma boyutlarını da arttırmaktadır.

Öneriler

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre hem alan uygulamacılarına (okul müdürleri. kamu yöneticileri vb). hem öğretmenlere. hem de ileri araştırma yapmak isteyen akademisyenlere bazı öneriler getirilmiştir. Bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- i. Konu üzerinde evren ve örneklemin geliştirilmesi. ileri araştırmaların daha genel sonuçlara ulaşmasına yardım edebilir.
- ii. Tükenmişlik düzeyleri ile mesleki kriterler arasındaki ilişkiler

genişletilerek. özlük hakları. sosyal haklar gibi farklı alanlarda da çalışma genişletilebilir. Bu sayede tükenmişliğe etki eden faktörlerin daha fazla ortaya konması sağlanabilir.

iii. Öğretmenlerin duygusal tükenmişlik düzeylerinin yaşama kaliteleri üzerine ne derece etkisinin olduğu incelenebilir. Dolayısıyla tükenmişliğin sadece mesleki anlamda mı. yoksa günlük yaşantıda da olup olmadığı incelenebilir.

iv. Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik boyutlarından duygusal tükenme düzeylerinin iş tatmini ve iş performansı üzerine etkisi incelenebilir. Bu sayede eğitimde kalite adına yapılan çalışmalara katkı sağlanabilir.

v. Çalışma sonuçları. öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerin şekillenmesinde. mesleki tükenmişlik konusunun daha iyi bir şekilde aydınlatılması amacıyla kullanılabilir.

vi. Öğretmenler kendilerini araştırma sonuçlarına göre değerlendirerek. mesleki anlamda tükenme düzeylerini ve bunların nelere göre değiştiğini anlayabilir ve bu sayede. tükenmişlik düzeylerinin daha az olması için kendilerini telkin edebilir.

vii. Çıkarılacak müfredat. yönetmelik ya da yasalarda. mesleki tükenmişlik düzeyleri de dikkate alınarak. daha sağlıklı bir neslin yetişmesine katkıda bulunulabilir.

KAYNAKÇA

Cemaloğlu, N. & Şahin. E. D. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*.15(2). 465-484.

Ertürk, H. (2008). *İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum Ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Girgin, G. (1995). *İlkokul öğretmenlerinde meslekten tükenmişliğin gelişimini etkileyen değişkenlerin analizi ve bir model önerisi İzmir ili kırsal ve kentsel yöre karşılaştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı. İzmir.

Günay, A. (2006). Öğretmenlerin Lisans Eğitimlerinden ve Çalışma Ortamlarından Kaynaklanan Sorunları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 14 (2). 647-652.

Kırılmaz, A. Y. Çelen, Ü. & Sarp, N. (2003). İlköğretimde Çalışan Bir Öğretmen Grubunda ‘Tükenmişlik Durumu’ Araştırması”. *Ankara Üniversitesi Sağlık Eğitim Fakültesi*.

Özben, Ş. & Argun, Y. (2003). “İlköğretim Öğretmenlerinin Umutsuzluk ve Tükenmişlik Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”. *Ege Eğitim Dergisi* .(3) 36-48

Pines, A. M. (2003). Occupational Burnout: A Cross-cultural Israeli Jewish-Arab perspective and Its Implications for Career Counselling. *Carrer Development International*. 8(2). pp. 97–106.

Serinken, M. Çımrın, A. H. & Ergör A. (2002). “Tükenme Sendromu ve Acil Servis Hekimleri.” *Toplum ve Hekim*.17(5):358-365.

Toprakseven, Y. (1995). *Ortaöğretim okullarında Musiki Eğitimi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Tufan, E. & Güdek. B. (2008). Müzik Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6 (1) .25-40.

Uçan, A. (1997). Müzik eğitimi. Müzik Ansiklopedisi Yayınları. Ankara.

Uçan, A. (2005). Müzik Eğitimi.(3. Basım). Ankara: Evrensel Müzikevi.

Ünal, S. & Ada. S. (1999). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın No.646. *Teknik Eğitim Fakültesi Yayın* No.13.